

ΣΟΥΔΑΝ / ΝΤΑΡΦΟΥΡ: ΤΟ ΧΡΟΝΙΚΟ ΜΙΑΣ ΓΕΝΟΚΤΟΝΙΑΣ

ΑΦΡΟΔΙΤΗ ΑΛ ΣΑΛΕΧ*

Στην κρίση του Νταρφούρ –και εν γένει στο Σουδάν– συναρθρώνονται κατά ιδιόμορφο τρόπο βασικά προβλήματα διεθνούς πολιτικής: το ζήτημα της διαχείρισης της μετα-αποικιακής κληρονομιάς της Αφρικής από την πλευρά των μεγάλων ευρωπαϊκών δυνάμεων, ο ισλαμικός φονταμενταλισμός και ο πόλεμος κατά της τρομοκρατίας, το έλλειμμα δημοκρατίας του Συμβουλίου Ασφαλείας και τα «παιχνίδια» εξουσίας των «ισχυρών» του ΟΗΕ, η αδυναμία άσκησης κοινής εξωτερικής πολιτικής της ΕΕ λόγω ανταγωνιστικών συμφερόντων, το πετρελαϊκό ζήτημα, η πολιτική των ΗΠΑ όσον αφορά τις σχέσεις τους με τις αναδυόμενες μεγάλες δυνάμεις και τις περιφερειακές συγκρούσεις στις οποίες εμπλέκονται.

Στο ζήτημα του Νταρφούρ η «διεθνής κοινότητα» σώπησε. Δεν σώπησε η «διεθνής κοινωνία των πολιτών» και συγκεκριμένα οι ανθρωπιστικές ΜΚΟ. Η μετατροπή, όμως, ενός κοινωνικού ζητήματος και μιας κρίσης διεθνούς πολιτικής σε «πρόβλημα των ΜΚΟ» έχει αμφιλεγόμενα αποτελέσματα.

Παρά την πρόσφατη ανάδειξη της «κρίσης Νταρφούρ» (και στην ελληνική δημοσιότητα, τα ίδια τα δεδομένα της παραμένουν ασαφή. Ό,τι παρουσιάζεται στην συνέχεια αποτελεί μια απόπειρα σκιαγράφησης, έναν πρώτο ορισμό του «προβλήματος».¹

Ο πολιτικός χάρτης του Σουδάν

Το Σουδάν είναι η μεγαλύτερη σε έκταση χώρα της Αφρικής. Αποτελείται από 26 πολιτείες, τρεις εκ των οποίων είναι το Βόρειο, το Νότιο και το Δυτικό Νταρφούρ, και συνορεύει με την Αίγυπτο, την Ερυθρά Θάλασσα, την Ερυθραία, την Αιθιοπία, την Κένυα, την Ουγκάντα, το Κονγκό, την Κεντροαφρικανική Δημοκρατία, το Τσαντ και την Λιβύη. Πρωτεύουσά του είναι το Χαρτούμ. Ο συνολικός πληθυσμός του ανέρχεται, κατ' εκτίμηση, στα 34 εκατομμύρια. Το 60% εξ αυτών αυτοαποκαλούνται Αφρικανοί και το 40% Άραβες. Το 70% είναι μουσουλμάνοι, το 5% χριστιανοί, και το υπόλοιπο 25% ασπάζεται τοπικές ανιμιστικές θρησκείες. Η επίσημη γλώσσα είναι σήμερα τα αραβικά.

Το Νταρφούρ βρίσκεται στην δυτική πλευρά του Σουδάν και συνορεύει με το Τσαντ και την Κεντροαφρικανική Δημοκρατία. Αποτελείται από περίπου 36 φυλές, εκ των οποίων οι νομαδικές αυτοχαρακτηρίζονται «αραβικές», ενώ οι μόνιμα εγκαταστημένες «αφρικανικές». Τρεις από τις μεγαλύτερες αφρικανικές φυλές είναι η φυλή των Φουρ κυρίως στο Ν. Νταρφούρ, των Ζαγάουα στο Β. Νταρφούρ και των Μασσαλέιτ στο Δ. Νταρφούρ. Ο πληθυσμός τους το 2003 ανέρχονταν στα έξι εκατομμύρια, ενώ σήμερα δεν ξεπερνά τα τρία εκατομμύρια.

Το 1899, η Βρετανία και η Αίγυπτος εποίκισαν το Σουδάν, διαμοιράζοντάς το σε νότιο χριστιανικό Σουδάν αγγλόφωνο

υπό την κατοχή των Βρετανών και βόρειο ισλαμικό αραβόφωνο Σουδάν υπό την κατοχή της τότε φιλοβρετανικής Αιγύπτου. Στον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο. (1916) οι Βρετανοί κατέλαβαν το Νταρφούρ, το οποίο υπήρξε ανεξάρτητο κρατίδιο υπό την ηγεμονία της φυλής των Φουρ («νταρ» στα αραβικά σημαίνει γη), εκτοπίζοντας τον βασιλιά του και καταδικάζοντάς το στην ακυβερνησία. Με το τέλος του Β΄ Παγκόσμιου Πολέμου οι Βρετανοί επανασυνέδεσαν το βόρειο με το νότιο τμήμα παραχωρώντας την εξουσία στην ελίτ του βορρά. Τα όρια μεταξύ βορρά και νότου είναι υπό διαπραγμάτευση, ενώ το Νταρφούρ ανήκει «πολιτικά» στο νότο. Στο σημείο αυτό θα πρέπει να αποσαφηνίσουμε ότι οι κυβερνήσεις του Σουδάν, μιλιταριστικές ή μη, είναι αραβικές. Βέβαια, το ζήτημα του διαχωρισμού μεταξύ Αράβων και Αφρικανών στο Σουδάν είναι κυρίως πολιτικοοικονομικό και λιγότερο φυλετικό, λόγω των προσμίξεων. Η ερμηνεία πάντως των συγκρούσεων στο Σουδάν ως εμφυλίου πολέμου μεταξύ Αράβων και Αφρικανών είναι απλουστευτική, και άρα παραπλανητική.

Το 1956 το Σουδάν αυτονομήθηκε από την Μεγάλη Βρετανία. Δύο χρόνια αργότερα ο στρατός κατέλαβε την εξουσία υπό τον στρατηγό Ibrahim Abboud, ο οποίος επιδόθηκε στο βίαιο ισλαμικό προσηλυτισμό του νότιου Σουδάν. Σε αντίδραση δημιουργήθηκε μια επαναστατική ομάδα του νότου, οι Anya-Nya. Σύντομα η κρίση οδηγήθηκε σε εμφύλια σύγκρουση μεταξύ του κυβερνητικού αραβικού βορρά και του αντιστασιακού αφρικανικού νότου, γνωστή ως ο «πρώτος εμφύλιος πόλεμος του Σουδάν» (1958-1972). Ταυτόχρονα άρχισαν να παρεμβαίνουν έμμεσα οι ξένες δυνάμεις προμηθεύοντας και τις δύο πλευρές με όπλα και χρήματα. Ο ψυχρός πόλεμος στο Σουδάν δεν ήταν διόλου «ψυχρός».

Το 1969 μια νέα στρατιωτική φιλοσοβιετική κυβέρνηση κατέλαβε την εξουσία υπό τον στρατηγό Nimeiri. Ενώ το Χαρτούμ εξοπλιζονταν από την ΕΣΣΔ, οι Anya-Nya είχαν την υποστήριξη του Ισραήλ, καθώς και των γειτονικών χωρών: Κονγκό, Αιθιοπία, Ουγκάντα. Το 1971 ένα αποτυχημένο πραξικόπημα υποκινούμενο από την ΕΣΣΔ, οδήγησε στην ρήξη των σχέσεων Σουδάν-ΕΣΣΔ. Η τότε κυβέρνηση στράφηκε προς τις ΗΠΑ. Το 1972 στην Αντίς Αμπέμπα της Αιθιοπίας υπογράφηκε η συνθήκη ειρήνης μεταξύ βορρά και νότου, αναγνωρίζοντας στο νότο οικονομική ανεξαρτησία. Η ειρήνη, όμως, δεν διάρκεσε πολύ.

Το 1976 μια ομάδα ισλαμιστών, υποστηριζόμενων από την Λιβύη, υπό τον Saliq al-Mahdi, προσπάθησε να καταλάβει την εξουσία. Το πραξικόπημα απέτυχε, όμως, ο Nimeiri συμπεριέλαβε στην κυβέρνηση του τόσο τον ίδιο τον Saliq al-Mahdi όσο και άλλους φανατικούς ισλαμιστές, ώστε να εξασφαλίσει την εξουσία του. Το 1981 ανακαλύφθηκαν πλούσια κοιτάσματα πετρελαίου στο νότιο Σουδάν. Ο Nimeiri έθεσε σε εφαρμογή το σχέδιο κατασκευής αγωγού, ο οποίος θα μετέφερε

* Η Αφροδίτη Αλ Σάλεχ είναι ηθοποιός και συγγραφέας.

το πετρέλαιο στο βορινό λιμάνι του Σουδάν. Ο νότος εξεγέρθηκε. Το 1983 ο Nimeiri διέταξε τον στρατό του βορρά να επιτεθεί στους στασιαστές του νότου. Όσοι επέζησαν βρήκαν καταφύγιο στην Αιθιοπία σχηματίζοντας τον «Απελευθερωτικό Στρατό/Κίνημα των Ανθρώπων του Σουδάν» (SPLA/M), υπό την καθοδήγηση του χαρισματικού Αφρικανού ηγέτη John Garang. Την ίδια χρονιά, ο Nimeiri επισημοποίησε την ακύρωση της συνθήκης ειρήνης της Αντίς Αμπέμπα. Στο εξής το Χαρτούμ θα είχε την ευθύνη της διοίκησης, της οικονομίας και των ενόπλων δυνάμεων του νότου. Επίσης επέβαλε τους διαβόητους «Νόμους του Σεπτεμβρίου», βάσει των οποίων η Σαρία αναγνωρίστηκε ως νόμος του κράτους. Το αποτέλεσμα αυτών των πρωτοβουλιών ήταν ο «δεύτερος εμφύλιος πόλεμος του Σουδάν» (1983-2005).

Το 1987 μια νέα εξέγερση του νότου ανέτρεψε τον στρατηγό Nimeiri και την εξουσία ανέλαβε μια βραχύβια δημοκρατική κυβέρνηση. Το πραξικόπημα του 1989, υποστηριγμένο από το φονταμενταλιστικό κόμμα «Εθνικό Ισλαμικό Μέτωπο» (το κατοπινό «Εθνικό Κόμμα του Κογκρέσου») έφερε στην εξουσία τον στρατηγό Omar al-Bashir, ο οποίος μετέτρεψε το Σουδάν σε φονταμενταλιστικό ισλαμικό κράτος. Η σύγκρουση με το SPLA και εν γένει τους Σουδανούς του νότου, κορυφώθηκε. Η τακτική που ακολούθησε, και ακολουθεί, ο Omar al-Bashir είναι η γνωστή ως τακτική του «διαίρει και βασίλευε»: Η κυβέρνηση εξοπλίζει, εκπαιδεύει, υποστηρίζει οικονομικά και ενθαρρύνει αραβικές παρακρατικές ομάδες να επιτίθενται στις φυλές του νότου. Επίσης στρατολογεί δυνάμεις από άλλες χώρες, όπως την ομάδα των διαβόητων Lord's Resistance Army (LRA), μια ισλαμική ομάδα της Ουγκάντα που φημίζεται για τις απαγωγές, τους ακρωτηριασμούς και τους βιασμούς μικρών παιδιών. Το 2005 το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο, η συνθήκη σύστασης του οποίου έχει επικυρωθεί από όλες τις χώρες-μέλη του ΟΗΕ πλην των ΗΠΑ, της Κίνας και της Ινδίας, εξέδωσε ένταλμα σύλληψης του αρχηγού και άλλων μελών των LRA. Η κυβέρνηση του Σουδάν εξακολουθεί να προσφέρει καταφύγιο και εξοπλισμό στους LRA, με αντάλλαγμα τις στυγνές δολοφονίες των μελών των αντιστασιακών ομάδων.

Ως επιπρόσθετο τρόπο εξόντωσης των αφρικανικών φυλών η κυβέρνηση του Σουδάν χρησιμοποιεί το δουλεμπόριο: στρατιώτες από το βορρά επιτίθενται σε χωριά του νότου, απατούν τους κατοίκους και τους μεταφέρουν σε στρατόπεδα που επισκέπτονται Σουδανοί από το βορρά ή πολίτες άλλων χωρών για την σχετική αγοραπωλησία. Η διεθνής κοινότητα στην προσπάθειά της να επέμβει, εφαρμόζει μια τακτική γνωστή ως «pay-back». Δηλαδή επανα-αγοράζει τους «δούλους» και στην συνέχεια τους απελευθερώνει. Πρακτική που στην πραγματικότητα ενισχύει το δουλεμπόριο.

Μέχρι πρόσφατα το Σουδάν διατηρούσε στενές σχέσεις με φονταμενταλιστικές ισλαμικές οργανώσεις, συμπεριλαμβανομένου του Osama bin Laden, στον οποίο προσέφερε καταφύγιο κατά το διάστημα 1991-1996. Όμως μετά την 11η Σεπτεμβρίου, το Σουδάν μετατράπηκε σε βασικό σύμμαχο των ΗΠΑ στον πόλεμο κατά της τρομοκρατίας.

Η ανακάλυψη του πετρελαίου υπήρξε η κατάρα του νότου. Τόσο το Human Rights Watch όσο και η Διεθνής Αμνηστία έχουν επανειλημμένα αναφερθεί στην σχέση που υπάρχει

μεταξύ διεθνών πετρελαϊκών εταιριών (όπως η κινεζική National Petroleum Company, η αυστριακή OMV, η γαλλική TotalFinaElf, η канаδική Talisman Energy), κυβέρνησης του Σουδάν και εγκλημάτων πολέμου. Σήμερα η канаδική και οι ευρωπαϊκές εταιρίες έχουν αποσυρθεί από το Σουδάν, υποκύπτοντας στις πιέσεις της κοινής γνώμης (divestment). Όμως η Κίνα και σε μικρότερο βαθμό η Ρωσία, δηλαδή δύο εκ των πέντε μόνιμων μελών του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ, παραμένουν οι προνομιακοί «παίκτες» στα πετρελαϊκά αποθέματα του Σουδάν. Ταυτόχρονα, προμηθεύουν το Χαρτούμ με όπλα και μαχητικά αεροσκάφη, παρά το γεγονός ότι με την Απόφαση 1591/2005 το Συμβούλιο Ασφαλείας επέβαλε εμπάργκο όπλων στο Σουδάν, ενώ συστάθηκε, υπό την προεδρία της Ελλάδος, η «Επιτροπή Κυρώσεων για το Σουδάν».

Τον Ιανουάριο του 2005, ύστερα από διαπραγματεύσεις δύο ετών, υπογράφηκε η Comprehensive Peace Agreement (CPA) μεταξύ σουδανικής κυβέρνησης και του John Garang (SPLA), σύμφωνα με την οποία το Ν. Σουδάν αυτονομείται μερικώς για τα επόμενα έξι χρόνια, οπότε και θα λάβει χώρα σχετικό δημοψήφισμα. Επίσης συμφωνήθηκε η απόσυρση των κυβερνητικών στρατευμάτων από το νότο και ο αφοπλισμός των παραστρατιωτικών ομάδων. Το δε πετρέλαιο θα διαμοιράζεται μεταξύ βορρά και νότου (50:50) και η Σαρία θα εφαρμόζεται μόνον στους μουσουλμάνους του Β. Σουδάν. Σύμφωνα με την Απόφαση 1590/2005 του Συμβουλίου Ασφαλείας προβλέπεται η ίδρυση της UNMIS (United Nations Mission in Sudan), με δυναμικό 10.715 στρατιωτών, με σκοπό την επίβλεψη της εφαρμογής της CPA. Ο αφνίδιος και ύποπτος θάνατος του John Garang λίγες μέρες μετά την σύναψη της συμφωνίας έθεσε σε κίνδυνο τις ειρηνευτικές διαπραγματεύσεις, όμως η κρίση ξεπεράστηκε και τον Σεπτέμβρη του 2005 σχηματίστηκε η «Κυβέρνηση Εθνικής Ενότητας», με πρόεδρο τον Omar al-Bashir και δύο αντιπροέδρους: έναν εκπρόσωπο των νοτίων και έναν εκπρόσωπο των βόρειων. Μέχρι στιγμής η CPA παραβιάζεται συστηματικά. Στο ανατολικό Σουδάν, από όπου περνάει ο πετρελαϊκός αγωγός, και στο Νταρφούρ οι παρακρατικές ομάδες δρουν σε καθεστώς ατιμωρησίας, με την υποστήριξη του κράτους.

Νταρφούρ-«no man's land»

Ο εμφύλιος μεταξύ Βορρά και Νότου επισήμως έληξε με δύο εκατομμύρια νεκρούς, τέσσερα εκατομμύρια εκποτισμένους και 600.000 πρόσφυγες. Ήδη όμως από το 2003 ο ΟΗΕ, η Διεθνής Αμνηστία και άλλες ΜΚΟ προειδοποιούν για την κρίση που έχει ξεσπάσει στο Νταρφούρ. Οι προειδοποιήσεις δεν ελήφθησαν υπόψη στις ειρηνευτικές διαπραγματεύσεις, πιθανώς γιατί η «διεθνής κοινότητα» έκρινε πως συμπεριλαμβάνοντας το Νταρφούρ στην συμφωνία θα έθετε σε κίνδυνο την ίδια την CPA και επομένως, τα συμφέροντά της όσον αφορά στην εκμετάλλευση του πετρελαίου. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η εξέλιξη τριών σχετικών Αποφάσεων του Συμβουλίου Ασφαλείας: Η Απόφαση 1556/2004 ζητούσε αφοπλισμό των παραστρατιωτικών ομάδων του Νταρφούρ και την αποστολή ανθρωπιστικής βοήθειας -η Κίνα και η Ρωσία απείχαν κατά την ψήφισή της. Η Απόφαση 1564/2004 απαιτούσε την σύσταση Διεθνούς Εξεταστικής Επιτροπής για

την κρίση στο Νταρφούρ –η Κίνα, η Ρωσία, η Αλγερία και το Πακιστάν απείχαν κατά την ψήφισή της. Η απόφαση 1574/2004 καθώς αφορούσε μόνο την CPA, δίχως καμία αναφορά στο Νταρφούρ, υπερψηφίστηκε ομοφώνως. Η κυβέρνηση του Σουδάν γνωρίζοντας σαφώς τους ενδοιασμούς της «διεθνούς κοινότητας» κωλυσιεργούσε και ταυτοχρόνως υποστήριζε τις «αραβικές» παρακρατικές ομάδες του Νταρφούρ. Η περιθωριοποίηση του Νταρφούρ ήταν ένα λάθος που έμελλε να πληρωθεί με τις ζωές άνω των 400.000 χιλιάδων αμάχων και τον εκτοπισμό 2,5 εκατομμυρίων Αφρικανών.

Το Νταρφούρ δεν συμμετείχε στον εμφύλιο αν και οι συγκρούσεις μεταξύ «Αράβων» και «Αφρικανών» χρονολογούνται εκ της συστάσεώς του. Περί το 1987 οι επιθέσεις των Αράβων εντάθηκαν και σε αυτό συνέτεινε η απερίημωση των βόρειων εδαφών του Σουδάν. Η κυβέρνηση του Σουδάν αδιαφόρησε, σκοπίμως ή μη. Είναι πάντως χαρακτηριστικό ότι στην милитарιστική κυβέρνηση του Omar al-Bashir του 1989 συμμετείχαν 17 ηγέτες των αραβικών φυλών του Νταρφούρ.

Το 1991 ο Daoud Bolad, μέλος του SPLA/M, ίδρυσε τον Απελευθερωτικό Στρατό/Κίνημα του Σουδάν (SLA/M) με σκοπό να οργανώσει την αντίδραση των Αφρικανών του Νταρφούρ κατά της επέλασης των Αράβων. Δύο χρόνια αργότερα συνελήφθη και εκτελέστηκε από κυβερνητικά στρατεύματα. Για τα επόμενα δώδεκα χρόνια το Νταρφούρ θα μείνει βυθισμένο στην αναρχία και την περιθωριοποίηση.

Το 2003 οργανώθηκε μια νέα επαναστατική ομάδα, η ισλαμική Justice and Equality Movement (JEM) ενώ επαναοργανώθηκε το SLA/M, και επιτέθηκαν στην πρωτεύουσά του Β. Νταρφούρ, η οποία ήταν υπό την κατοχή των Αράβων. Η κυβέρνηση αντέδρασε αποστέλλοντας στρατό, καθώς και την ισλαμική πολιτοφυλακή, τους Popular Defense Forces. Ταυτοχρόνως, οργάνωσε και τους διαβόητους Τζαντζαγουίντ (Janjaweed), μια ομάδα φανατικών ισλαμιστών. Η κυβέρνηση τους όπλισε και τους υποσχέθηκε γη, κοπάδια και ατιμωρησία με αντάλλαγμα τον αφανισμό των αφρικανικών φυλών.

Η επιχείρηση «αφανισμού» οργανώνεται συνήθως ως εξής: Κατά το ξημέρωμα κρατικά αεροσκάφη βομβαρδίζουν κάποιο χωριό, φίλα προσκείμενο στους επαναστάτες. Αμέσως μετά εμφανίζονται οι Τζαντζαγουίντ, οι οποίοι δολοφονούν τους άντρες, βιάζουν γυναίκες, καίνε τα σπίτια, ρίχνουν τα μικρά αγόρια στις φλόγες και λεηλατούν τις περιουσίες. Στη συνέχεια οδηγούν τους ελάχιστους επιζήσαντες στην έρημο ή σε στρατόπεδα συγκέντρωσης. Επίσης μολύνουν το πόσιμο νερό πετώντας πτώματα στα πηγάδια, καταστρέφουν τα χωράφια, ενώ εμποδίζουν την πρόσβαση των ανθρωπιστικών αποστολών. Όσοι κατορθώσουν να δραπετεύσουν αναζητούν καταφύγιο στα προσφυγικά στρατόπεδα, κυρίως στο Τσαντ. Τα στρατόπεδα αυτά είναι υπερπλήρη και στερούνται της δυνατότητας υποστήριξης των προσφύγων, οι οποίοι είναι συχνά αναγκασμένοι να αναζητήσουν νερό, τροφή και ξύλα για την φωτιά εκτός στρατοπέδου. Την εργασία αυτή την αναλαμβάνουν κυρίως οι γυναίκες οι οποίες συνήθως πέφτουν θύματα ομαδικών βιασμών –πρόκειται για μια τακτική που θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως πρωτόγονη μέθοδος ευγονισμού.

Στα στρατόπεδα προσφύγων η όποια βοήθεια προσφέρεται από τις ανθρωπιστικές ΜΚΟ. Όπως περιγράφει ο αρχηγός της

τελευταίας αποστολής των Γιατρών Του Κόσμου: «Ο πόλεμος στο Νταρφούρ είναι υποχθόνιος. Δεν έρχεσαι αντιμέτωπος με μάχες. Απλώς βλέπεις τα πτώματα.»

Τον Μάιο του 2004 η Αφρικανική Ένωση (ΑΕ), απέστειλε στο Νταρφούρ την «Αφρικανική Αποστολή του Σουδάν» (AMIS), αποτελούμενη από 7.000 στρατιώτες. Η δυνατότητα παρέμβασης της AMIS είναι περιορισμένη όχι μόνο γιατί υπολείπεται σε πόρους, προσωπικό και τεχνογνωσία, αλλά και γιατί οι στρατιώτες της πηγαίνουν σε περιοχές υποδεικνυόμενες από την κυβέρνηση, με αποτέλεσμα να μην έχουν σαφή εικόνα της κατάστασης και ελευθερία κινήσεων.

Ο τότε Υπουργός Εξωτερικών των ΗΠΑ Colin Power, τον Σεπτέμβριο του 2004, χρησιμοποίησε τον όρο «γενοκτονία» για να αποδώσει την κατάσταση στο Νταρφούρ. Το πόρισμα της Διεθνούς Εξεταστικής Επιτροπής του ΟΗΕ για το Νταρφούρ αναφέρει πως «δεν πρόκειται για γενοκτονία, καθώς δεν μπορεί να αποδειχθεί η πρόθεση αφανισμού, όμως η κυβέρνηση του Σουδάν επιδιώκει σε ευρύτατα εγκλήματα πολέμου και εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας, τα οποία δεν κρίνονται ως λιγότερο σημαντικά της γενοκτονίας». Η Διεθνής Εξεταστική Επιτροπή έχει προωθήσει το ζήτημα στο Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο. Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο εξέδωσε ψήφισμα σύμφωνα με το οποίο «η κατάσταση στο Νταρφούρ είναι ισοδύναμη της γενοκτονίας». Η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει επανειλημμένα εκφράσει την ανησυχία της για την κατάσταση στο Νταρφούρ, ενώ υποστηρίζει οικονομικά την AMIS –από το 2004 έως σήμερα έχει προσφέρει περί τα 400 εκατομμύρια ευρώ. Τον Ιούλιο του 2005 η ΕΕ συνέστησε θέση «Ειδικού Εκπροσώπου της ΕΕ για το Σουδάν».

Τον Μάιο του 2006 υπεγράφη μεταξύ κυβέρνησης του Σουδάν και μιας εκ των ομάδων του SLM, η Darfur Peace Agreement (DPA), βάσει της οποίας η κυβέρνηση οφείλει να προχωρήσει στον αφοπλισμό των Τζαντζαγουίντ μέσα στους επόμενους πέντε μήνες, καθώς και στον σταδιακό περιορισμό της ισλαμικής πολιτοφυλακής. Επίσης, σχηματίστηκε μια προσωρινή τοπική κυβέρνηση, με σκοπό την επίβλεψη της εφαρμογής της DPA, αποτελούμενη κυρίως από κυβερνητικούς εκπροσώπους. Τέλος, η κυβέρνηση του Σουδάν δεσμεύτηκε να αποζημιώσει τους κατοίκους του Νταρφούρ. Η DPA δεν υπογράφηκε από το κύριο μέρος των επαναστατικών ομάδων, καθότι επιθυμούν μεγαλύτερη εμπλοκή στην διακυβέρνηση του Νταρφούρ και υψηλότερες αποζημιώσεις.

Καθώς η κρίση κορυφώνονταν, τον Αύγουστο του 2006 με την Απόφαση 1706 το Συμβούλιο Ασφαλείας ενέκρινε την επέκταση της UNMIS στο Νταρφούρ, έτσι ώστε να υποβοηθήσει το έργο της AMIS αποστέλλοντας 22.000 κванόκρανους. Η κυβέρνηση του Χαρτούμ αρνήθηκε κατηγορηματικά την είσοδο στους στρατιώτες του ΟΗΕ. Τον Νοέμβριο του 2006 στην Αντίς Αμπέμπα, με πρωτοβουλία του τότε ΓΓ του ΟΗΕ Kofi Annan, συμφωνήθηκε μεταξύ ΟΗΕ και Αφρικανικής Ένωσης η σύσταση μιας υβριδικής ειρηνευτικής αποστολής στο Νταρφούρ, αποτελούμενης από στρατιώτες του ΟΗΕ και της ΑΕ. Η αποστολή θα ολοκληρωθεί σε τρία στάδια: Στο πρώτο ο ΟΗΕ θα υποστηρίξει την ΑΕ με 180 κванόκρανους (light support package), στη συνέχεια θα αποστείλει περί τους 4.000 κванόκρανους (heavy support package) και στο τρίτο στάδιο 22.000

κυανόκρανοι θα αναλάβουν εξολοκλήρου το έργο της AMIS. Οι στρατιώτες αυτής της υβριδικής ειρηνευτικής αποστολής θα φορούν τα μπλε κράνη του ΟΗΕ και την πράσινη στολή της ΑΕ. Ο πρόεδρος του Σουδάν αποδέχθηκε την πρώτη φάση αποστολής, αν και εκκρεμεί η ολοκλήρωσή της, και ύστερα από πολύμηνες διαπραγματεύσεις ανακοίνωσε, την 16η Απριλίου του 2007, ότι θα αποδεχθεί και το δεύτερο στάδιο.

Σύμφωνα με την αναφορά του Φεβρουαρίου του ΓΤ του ΟΗΕ, η κατάσταση στο Νταρφούρ χαρακτηρίζεται από αυξανόμενη βία καθώς η πολιτοφυλακή και οι Τζαντζαγουίντ συγκρούονται με τις μη συμβαλλόμενες επαναστατικές δυνάμεις. Επίσης έχουν ενταθεί οι αεροπορικές επιδρομές κρατικών αεροσκαφών κατά των αμάχων. Ένταση επικρατεί και μεταξύ Σουδάν και Τσαντ καθώς οι παραστρατιωτικές δυνάμεις εισέρχονται στην επικράτεια του Τσαντ επιτιθέμενες στο προσφυγικό στρατόπεδο. Τέλος, επισημαίνει τις αυξανόμενες επιθέσεις κατά ανθρωπιστικών ΜΚΟ και κατά των στρατιωτών της AMIS. Πράγματι, περισσότερες από 400 ανθρωπιστικές ΜΚΟ έχουν αναγκαστεί να εγκαταλείψουν τις βάσεις τους. Ο αρχηγός της τελευταίας αποστολής των Γιατρών Του Κόσμου περιγράφει ότι το μεγαλύτερο πρόβλημα που αντιμετωπίζουν είναι η «διοικητική παρενόχληση» εκ μέρους της κυβέρνησης ενώ συχνά πέφτουν θύματα ληστείας από τις επαναστατικές ομάδες. Το 2006, όπως καταγγέλλει, αποτέλεσαν βομβιστικό στόχο από κρατικά αεροσκάφη. Η κυβέρνηση πάντως του Σουδάν εξακολουθεί να ισχυρίζεται ότι δεν φέρει καμία ευθύνη για την κατάσταση στο Νταρφούρ καθώς πρόκειται για «δια-φυλετικές αιψιμαχίες».

Το γεγονός ότι ο ΟΗΕ δεν κατόρθωσε να προστατεύσει το Νταρφούρ δεν οφείλεται τόσο στους λανθασμένους χειρισμούς, όσο στην εγγενή παθολογία του Συμβουλίου Ασφαλείας. Το γεγονός ότι η Κίνα είναι μια εκ των πέντε μόνιμων μελών του Συμβουλίου, ενώ ταυτοχρόνως είναι ο προνομιακός συνομιλητής της κυβέρνησης του Σουδάν για την εκμετάλλευση των αποθεμάτων πετρελαίου και ο βασικός προμηθευτής όπλων (στο Σουδάν λειτουργούν τρία κινεζικά εργοστάσια κατασκευής όπλων), καθιστά τον ΟΗΕ ανίκανο να δράσει.

Επιπροσθέτως, η γενοκτονία στο Νταρφούρ θα μπορούσε να συμπεριληφθεί στις «παράπλευρες απώλειες του πολέμου κατά της τρομοκρατίας». Όσο και αν ο πρόεδρος των ΗΠΑ στην προεκλογική εκστρατεία διακήρυττε επιμόνως ότι δεν θα επιτρέψει να συμβεί στο Νταρφούρ ό,τι συνέβη επί Κλίντον στην Ρουάντα, η πραγματικότητα τον διέψευσε. Υποστηρίζεται πως οι σχέσεις των ΗΠΑ με την κυβέρνηση του Σουδάν είναι τόσο ισχυρές ώστε είναι πιθανή η ύπαρξη κρυφής συμφωνίας μη-εμπλοκής των ΗΠΑ στα εσωτερικά του Σουδάν με αντάλλαγμα την παροχή πληροφοριών σχετικά με την ισλαμική τρομοκρατία. Στο πλαίσιο αυτό δεν θα πρέπει να προκαλεί εντύπωση το γεγονός ότι οι ίδιοι ανώτατοι κυβερνητικοί υπάλληλοι που παρέχουν πληροφορίες στη CIA είναι και οι κύριοι ενόρχηστρωτές της γενοκτονίας στο Νταρφούρ.

Οι πρόσφυγες του Νταρφούρ στην Ελλάδα: το προσφυγικό ζήτημα

Τον Οκτώβριο του 2005 οι Σουδανοί του Νταρφούρ που διαμένουν στην Ελλάδα ίδρυσαν ένα σωματείο με την επωνυμία «Σύνδεσμος Σουδανών Προσφύγων», αποτελούμενο από 53

πρόσφυγες από το Νταρφούρ και περί τους 40 από το νότιο και ανατολικό Σουδάν. Από τους Σουδανούς του Νταρφούρ μόλις ένας έχει αποκτήσει την προσφυγική ιδιότητα, κάποιοι αναγνωρίζονται ως «αιτούντες πολιτικό άσυλο», ενώ οι περισσότεροι δεν έχουν κατορθώσει να αντιμετωπίσουν τα φράγματα της γραφειοκρατίας, με αποτέλεσμα να διώκονται από τις αρχές, να φυλακίζονται και να απειλούνται με απέλαση. Όπως αναφέρει χαρακτηριστικά το καταστατικό του σωματείου τους: «Η ελληνική κυβέρνηση απορρίπτει ανατιολόγητα τα αιτήματα ασύλου μας, δηλώνοντας ότι δεν συντρέχει κίνδυνος δίωξής μας στο Σουδάν και ότι έχουμε εγκαταλείψει τη χώρα μας για λόγους οικονομικούς ή ζητώντας μας αποδεικτικά έγγραφα των σφαγών που διαπράττονται από το κράτος του Σουδάν». Το μόνο τους αίτημα είναι το πολιτικό άσυλο.

Τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι Σουδανοί αιτούντες πολιτικό άσυλο στην Ελλάδα, δεν διαφέρουν από τα προβλήματα των λοιπών αιτούντων. Όπως επισημαίνει η πρόεδρος του Ελληνικού Συμβουλίου για τους Πρόσφυγες ο διαχωρισμός δεν έχει κανένα νόημα «όλοι έχουν τον ίδιο πόνο, τις ίδιες ανάγκες και αντιμετωπίζουν την ίδια αναληγσία». Βέβαια καθώς το ζήτημα του Νταρφούρ είναι ευρέως γνωστό στη «διεθνή κοινότητα» και μάλιστα χαρακτηρίζεται ως «γενοκτονία» ή «ισοδύναμο γενοκτονίας», οι αρχές θα όφειλαν να επιδεικνύουν μια μεγαλύτερη ευαισθητοποίηση, τουλάχιστον όμοια με αυτή των υπόλοιπων δυτικών ευρωπαϊκών κρατών.

Ένα από τα μείζονα προβλήματα είναι η μη διάκριση μεταξύ οικονομικών μεταναστών και όσων έχουν ανάγκη διεθνούς προστασίας (καθεστώσ πρόσφυγα ή ανθρωπιστικό καθεστώσ). Όπως επισημαίνει ο Συνήγορος του Πολίτη, ούτε οι ίδιοι γνωρίζουν επ' ακριβώς τον διαχωρισμό ενώ δεν είναι λίγοι αυτοί που ψευδώς επικαλούνται πολιτική ασυλία, όμως «το τεκμήριο είναι και πρέπει να είναι υπέρ των αιτούντων πολιτικό άσυλο». Η ΕΛΑΣ εκμεταλλεζόμενη τη σύγχυση αυτή τους χρήζει όλους πολιτικούς μετανάστες, με αποτέλεσμα όσοι εισέρχονται παράνομως και συλλαμβάνονται, να κρατούνται σε φυλακές για περίπου τρεις μήνες δίχως να τους δίδεται η δυνατότητα αίτησης πολιτικού ασύλου ή μάλλον, δίχως το αίτημα αυτό να λαμβάνεται υπόψη, παρόλο που σύμφωνα με το άρθρο 1§1 του Π.Δ. 61/1999: «Αλλοδαπός ο οποίος δηλώνει προφορικώς ή εγγράφως [...] ότι ζητεί άσυλο στη χώρα [...] θεωρείται ως αιτών άσυλο» και επομένως δεν επιτρέπεται να απελαθεί σύμφωνα με την αρχή της μη-επαναπροώθησης της Συνθήκης της Γενεύης. Συνθήκης πρακτική είναι η αποφυλάκιση να συνοδεύεται από υπηρεσιακό σημείωμα απέλασης. Παρόμοια είναι η υπόθεση του Μοχάμετ από το Ν. Νταρφούρ, ο οποίος αφού φυλακίστηκε και βασανίστηκε σε κρατητήρια του Χαρτούμ κατόρθωσε να δραπετεύσει για να βρεθεί έγκλειστος στις φυλακές της Θεσσαλονίκης. Όπως χαρακτηριστικά περιγράφει: «Δεν ήξερα πού ήμουν, ούτε τι είχε συμβεί. Στην αρχή νόμιζα πως υπήρχαν Τζαντζαγουίντ και στην Ελλάδα».

Το τελευταίο εξάμηνο έχει παρατηρηθεί μια αλλαγή στην πρακτική της ΕΛΑΣ με αποτέλεσμα την επιδείνωση της κατάστασης. Συγκεκριμένα, ενώ μέχρι πρότινος δίνανε σε αρκετούς την «λευκή κάρτα» στα σύνορα, βάση της οποίας μπορούσε να εισέλθει στη χώρα, τώρα όποιος αιτείται πολιτικό άσυλο υποχρεούται να μεταβεί στα Κέντρα Κράτησης (π.χ. στην Σάμο)

μέχρι να επιδικαστεί το αίτημά του και εάν η απόφαση είναι απορριπτική επαναπροωθείται με συνοπτικές διαδικασίες δίχως να έχει την δυνατότητα επανεξέτασης του αιτήματός του. Ζήτημα εγείρεται και με το γεγονός ότι το Υπουργείο Δημόσιας Τάξης αποφασίζει επί των αιτημάτων ασύλου σε πρώτο και δεύτερο βαθμό, όμως σύμφωνα με την Ύπατη Αρμοστεία «Θεμελιώδης διαδικαστική εγγύηση του διοικητικού δικαίου [...] είναι η εξέτασή της από αρχή διαφορετική και ανεξάρτητη από αυτή που εξέδωσε την σε πρώτο βαθμό προσβαλλόμενη απόφαση».

Ένα δεύτερο ζήτημα είναι η εφαρμογή του κοινοτικού Κανονισμού 343/2003 (Δουβλίνο II) σύμφωνα με τον οποίο «Η αίτηση ασύλου εξετάζεται μόνο από ένα κράτος-μέλος» (άρθρο 3§1). Στην περίπτωση που κάποιος υποβάλει αίτηση και σε δεύτερο κράτος μέλος τότε «εάν το κράτος μέλος στο οποίο υποβλήθηκε [η δεύτερη] αίτηση ασύλου θεωρεί ότι άλλο κράτος μέλος είναι υπεύθυνο για την εξέτασή της, μπορεί να απευθύνει σε αυτό αίτημα περί αναδοχής του αιτούντος» (άρθρο 17§1). Όμως ο προωθούμενος στην Ελλάδα αιτών βρίσκεται αντιμέτωπος με απόφαση διακοπής της εξέτασης του αιτήματός του συνέπεια των διατάξεων του Π.Δ. 61/199: «Καθ' όλη τη διάρκεια της διαδικασίας, ο αιτών άσυλο υποχρεούται να παραμένει στον τόπο διαμονής που δήλωσε ή του καθορίστηκε. Σε περίπτωση αυθαίρετης απομάκρυνσής του, διακόπτεται η διαδικασία εξέτασης της αίτησής του» (άρθρο 2§8). Αυτή είναι και η υπόθεση του Μαχμούτ από το Δ. Νταρφούρ, ο οποίος δίχως να έχει γνώση των επιπτώσεων μετέβη στην Μ. Βρετανία και όταν επέστρεψε στην Ελλάδα του αφαιρέθηκε η ιδιότητα του αιτούντα πολιτικό άσυλο, φυλακίστηκε και στη συνέχεια του δόθηκε χαρτί απέλασης. Τα τελευταία δύο χρόνια προσπαθεί επί ματαίω να επανακινήσει το αίτημά του. Η ιδιαιτερότητα της ελληνικής νομοθεσίας έχει λάβει ευρωπαϊκές διαστάσεις. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή τοποθετήθηκε επί του θέματος με προειδοποιητική επιτροπή προς τον Υπουργό Δημόσιας Τάξης, ενώ η Νορβηγία, η Ολλανδία και η Φιλανδία δεν εφαρμόζουν τον Κανονισμό όσον αφορά την Ελλάδα, φοβούμενες ότι μια τέτοια κίνηση θα σήμαινε έμμεση επαναπροώθηση του πρόσφυγα. Σύμφωνα με τον Συνήγορο του Πολίτη, ο Υπουργός Δημόσιας Τάξης στα τέλη του 2006 δεσμεύτηκε ως προς την αλλαγή αυτής της πρακτικής και κάποιες υποθέσεις έχουν διευθετηθεί. Όμως καθώς δεν έχει υπάρξει ακόμη σχετική εγκύκλιος, τίθεται θέμα ευρείας πληροφόρησης ούτως ώστε όσων οι αιτήσεις έχουν διακοπεί, λόγω αυτής της λανθασμένης ερμηνείας του νόμου, να μπορούν να επανεξεταστούν.

Ένα τρίτο θέμα αφορά στα Κέντρα Υποδοχής Αιτούντων Πολιτικό Άσυλο. Στα τέλη του 2004 έως το πρώτο εξάμηνο του 2005, δίδονταν αδιακρίτως στους αιτούντες πολιτικό άσυλο υπηρεσιακά σημειώματα μετάβασης στο Κέντρο Υποδοχής του Κοκκινοπηλού Λάρισας. Η μη εμφάνιση στο Κέντρο Υποδοχής είχε ως αποτέλεσμα την έκδοση απόφασης διακοπής της εξέτασης του αιτήματος κατ' εφαρμογή του άρθρου 2§8 του Π.Δ. 61/1999. Όπως αναφέρει η Ειδική Έκθεση του Συνηγόρου του Πολίτη, το Κέντρο Υποδοχής στην Λάρισα δεν πληρούσε τις προϋποθέσεις για την παροχή των προβλεπόμενων από την Κοινοτική Οδηγία 9/2003 (ο χρόνος ενσωμάτωσης της οποίας έχει παρέλθει) για την παροχή των προβλεπόμενων ελάχιστων υλικών συνθηκών στους αιτούντες άσυλο, ενώ ο έμμεσος σκο-

πός της όλης διαδικασίας ήταν η παραβίαση της υποχρέωσης της εκεί μετάβασης από όσους δεν βρίσκονταν σε μεγάλη ανάγκη, ούτως ώστε να καταστεί δυνατή η διακοπή της εξέτασης των ψευδών αιτημάτων. Αυτή είναι και η ιστορία της Ναντιέ, η οποία αφού έχασε την κόρη της και τον άντρα της σε κάποια επιδρομή των Τζαντζαγουίντ, αναζήτησε πολιτικό άσυλο στην Ελλάδα. Λίγους μήνες μετά την άφιξή της έλαβε το σχετικό σημείωμα μετάβασης αλλά δεν μετέβη στο Κέντρο Υποδοχής εξαιτίας ασθένειας. Της δόθηκε χαρτί απέλασης και έκτοτε, τα τελευταία δύο χρόνια, μένει κλεισμένη σε ένα σπίτι φοβούμενη τυχόν απέλαση. Αξίζει να επισημάνουμε ότι η υπουργική απόφαση που ανέθετε την λειτουργία του στον Ερυθρό Σταυρό προέβλεπε ότι στο Κέντρο αυτό θα φιλοξενούνταν μόνο άντρες. Ο Κοκκινοπηλός Λάρισας έχει κλείσει και όμως, οι υποθέσεις όσων διεκόπη το αίτημά τους λόγω της μη μετάβασής τους εκεί, δεν έχουν επανεξεταστεί.

Τα προβλήματα βέβαια των αιτούντων πολιτικό άσυλο δεν περιορίζονται στα προαναφερθέντα. Το θέμα της γλώσσας και της μη παροχής διερμηνέα κατά παράβαση του νόμου (Π.Δ. 61/1999 άρθρο 1§6), η έλλειψη πληροφόρησης, η παράλειψη κοινοποίησης διοικητικών αποφάσεων για τις απορριπτικές αποφάσεις επί αιτημάτων ασύλου, η εν γένει χαμηλή προτεραιότητα του ανθρωπιστικού στοιχείου στον στρατηγικό σχεδιασμό της αντιμετώπισης των προσφύγων, η ομηρία των αιτούντων άσυλο απόρροια της διοικητικής κωλυσιεργίας, της υπέρμετρης γραφειοκρατίας και της ανεπαρκούς (ποσοτικής και ποιοτικής) στελέχωσης των αρμόδιων υπηρεσιών, η ξενοφοβία και ο ρατσισμός, είναι κάποια από τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι πρόσφυγες στην Ελλάδα. Είναι χαρακτηριστικό πάντως ότι η Ελλάδα έχει τα χαμηλότερα ποσοστά αναγνώρισης του προσφυγικού καθεστώτος. Επί παραδείγματι, το 2005 το ποσοστό αναγνώρισης προσφυγικού καθεστώτος και πολιτικού ασύλου ήταν μόλις στα 1,9% ενώ ο ευρωπαϊκός μέσος όρος άγγιζε το 31,9%.

Όπως επισημαίνεται, στις δημοκρατίες δίχως πολιτικό κόστος δεν μπορεί να υπάρξει πολιτική βούληση. Και για να υπάρξει πολιτικό κόστος πρέπει να έχει προηγηθεί ενημέρωση και ως ευκαία απόρροια αυτής, η ευαισθητοποίηση. Οι πρόσφυγες από το Νταρφούρ είναι μια ελάχιστη μειοψηφία όσων βρίσκονται σε παρόμοια κατάσταση. Η ευαισθητοποίηση πρέπει να αφορά το σύνολο των ανθρώπων που βρίσκονται σε παρόμοια κατάσταση και αναζητούν καταφύγιο στην Ελλάδα.

ΥΠΟΣΗΜΕΙΩΣΗ

- 1 Το κείμενο βασίζεται σε προσωπικές συνεντεύξεις με τον κ. Πετρόπουλο, εκπρόσωπο των Γιατρών Του Κόσμου, τον κ. Βεϊζή των Γιατρών Χωρίς Σύνορα, με μέλη του Συνδέσμου Σουδανών Προσφύγων, την κα. Ηρώ Νικολακοπούλου Στεφάνου, πρόεδρο του ΕΣΠ, την κα. Στεφανίκη, υπεύθυνη του τομέα προστασίας προσφύγων της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ, τον κ. Τάκη, Βοηθό Συνηγόρου του Πολίτη που προϊστάται του Κύκλου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, στο βιβλίο των Don Cheadle John Prenderdast, *Not on our watch*, εκδόσεις Hyperion, New York 2007, και σε ηλεκτρονικές πρωτογενείς πηγές, μεταξύ άλλων των: ΟΗΕ, Αφρικανική Ένωση, Ευρωπαϊκή Ένωση, Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο, UK-Darfur, Sudan: R2, International Crisis Group, US Department of State, Συνήγορος του Πολίτη, Ύπατη Αρμοστεία.